

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

**“MALIYYƏ ALƏTLƏRİ: TANINMA VƏ
QIYMƏTLƏNDİRMƏ ÜZRƏ”
KOMMERSIYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 36 №
LI MILLI MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı	3
Məqsəd	3
Standartın tətbiqi sahəsi.....	3
Əsas anlayışlar	5
Əlaqədar törəmə alətləri	5
Tanınma və tanınmanın dayandırılması	6
İlkin tanınma	6
Maliyyə aktivinin tanınmasının dayandırılması	6
Tanınmanın dayandırılması meyarlarına cavab verən köçürmələr	8
Tanınmanın dayandırılması meyarlarına cavab verməyən köçürmələr	9
Köçürülmüş aktivlərdə davamlı iştirak	9
Bütün köçürmələr	10
Maliyyə aktivinin adi alış və ya satış əməliyyatları.....	10
Maliyyə öhdəliyinin tanınmasının dayandırılması.....	10
Qiymətləndirmə	11
Maliyyə aktivlərinin və maliyyə öhdəliklərinin ilkin qiymətləndirilməsi.....	11
Maliyyə aktivlərinin növbəti qiymətləndirilməsi.....	11
Maliyyə öhdəliklərinin növbəti qiymətləndirilməsi.....	12
Ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınmalı fərziyyələr	12
Təkrar təsnifat	13
Mənfəət və zərərlər	14
Maliyyə aktivləri üzrə qiymətdən düşmə və ümitsiz borclar.....	14
Amortizasiya edilmiş dəyəri ilə uçota alınan maliyyə aktivləri	15
Maya (ilkin) dəyəri ilə uçota alınan maliyyə aktivləri	15
Satıla bilən maliyyə aktivləri	16
Hedcinq.....	16
Hedcinq alətləri	16
İxtisaslaşan alətlər	16
Hedcinq alətlərinin təyinatı	17
Hedcinq edilmiş maddələr	17
İxtisaslaşan maddələr	17
Maliyyə maddələrinin hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması	18
Qeyri-maliyyə maddələrinin hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması	18
Maddələr qrupunun hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması.....	18
Hedcinq zamanı uçot.....	19
Ədalətli dəyərin hedcinqi	20
Pul vəsaitlərinin hərəkətinin hedcinqi	21
Xalis investisiyaların hedcinqi.....	23
Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddəaları.....	23

“Maliyyə alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 36 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı

Standartın təyinatı

- 1 Bu Standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Maliyyə alətləri: Tanınma və qiymətləndirmə” adlı 39 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır

Məqsəd

- 2 Bu Standartın məqsədi maliyyə aktivləri, maliyyə öhdəlikləri və qeyri-maliyyə maddələrinin predmetlərinin alınması və satılması üçün bəzi müqavilələrin uçota alınması və ölçülməs qiymətləndirilməsi üçün prinsipləri yaratmaqdır. Maliyyə alətləri haqqında məlumatın informasiyanın təqdim edilməsi və açıqlanması üçün tələblər [“Maliyyə alətləri: Məlumatın Açıqlanması və Təqdim edilməsi üzrə” adlı 15 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında](#) ifadə olunmuşdur..

Standartın tətbiqi sahəsi

- 3 Bu Standart, onun tətbiqi ilə bağlı əlavə şərtlərin əhatə olunduğu Şərhlər və Təvsiyələr Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan bütün kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq ediləcəkdir.
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq ediləcəkdir..
- 5 Bu Standart aşağıdakılar istisna olmaqla bütün təməssisələr ərrüfat subyektləri tərəfindən bütün növ maliyyə alətlərinə tətbiq edilməlidir:
 - (a) “Təşkilatların maliyyə hesabatları və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları üzrə” adlı 19 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı, və “Asili Təsərrüfat Cəmiyyətlərinə İnvestisiyaların Uçotu üzrə” adlı 20 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı və ya “Təşkilatların birgə fəaliyyəti haqqında maliyyə hesabatları üzrə” adlı 21 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı ilə nəzərə alınan törəməfiliallarda, asılı sosiiasiyalarda və birgə müəssisələrdə iştirak. Buna baxmayaraq, müəssisələrtəsərrüfat subyektləri bu Standartı bu Standart ilə nəzərə alınmış 10, 20, və 21 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartlarına uyğun olan törəmə, asılı və ya birgə filialda, assosiasiyada və ya birgə müəssisədə iştirak payına bu Standartı tətbiq etməlidirlər. TTəsərrüfat subyekti bu Standartı törəmə alət anlayışı 15 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartındakii müəssisənin təsərrüfat subyektinin kapital payçı alətləri anlayışına uyğun gəlməyəne kimi müəssisə bu Standartı törəmə, asılı və ya filialda, assosiasiyada və birgə müəssisədə iştirak payları üzrə törəmə alətlərinə üzrə payçı alətlərə də tətbiq edəcəkdir bilərlər..
 - (b) “İcarə üzrələr” adlı 14 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartının tətbiq edildiyi icarələr üzrə hüquqlar və öhdəliklər. Buna baxmayaraq:
 - (i) icarəyə verən tərəfindən uçota alınmış icarə daxilolmaları (debitor) bu Standartın silinmətanınmanın dayandırılması və qiymətdəndüşmə dəyərsizləşmə müddəalarına aid edilməlidir;
 - (ii) icarədar tərəfindən uçota alınmış maliyyə lizinqi ödənişləri (kreditor) bu Standartın tanınmanın dayandırılması silinmə müddəalarına aid edilməlidir; və
 - (iii) icarələr ilə əlaqədar den asılı olan törəmə alətlər bu Standartın “asılı”əlaqədar törəmə alətlər müddəasına aid edilməlidir.

- (c) “İşçilərin mükafatlandırılması üzrə” 37 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı tətbiq edilən işçilər üçün pensiya gəlirlilik planları əsasında işə götürənlərin hüquq və öhdəlikləri, hansına ki, “İşçilərə (müavinətlər) Əlavə və Güzəştlər” adlı 37 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.
- (ç) təsərrüfat subyekti tərəfindən buraxılmış 15 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartındakı kapital payçı alətlər anlayışına uyğun gələn müəssisə tərəfindən buraxılmış maliyyə alətləri (opsionlar və varrantlar daxil olmaqla). Buna baxmayaraq, bu cür ehtiva kapital payçı alətlərin sahibi bu Standartı o alətlərə tətbiq edir ki, onlar yuxarıda (a)-dakı istisnaya uyğun gəlmir.
- (d) təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi zamanı müəssisə birliyində şərti ödəmə üçün üzrə müqavilələr (bax: “Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi” adlı 18 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı). Bu azadolma yalnız alıcıya tətbiq olunur.
- (e) təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi zamanı müəssisə birliyində əldə olunan (udulan) müəssisənin əldə olunan müəssisənin gələcək tarixdə alınması və satılması üçün alıcı və satıcı arasında müqavilələr.
- (ə) 6-cı maddədə paraqraf 6-də təsvir olunan kredit öhdəlikləri lə istisna olmaqla, nağd şəklində və ya digər bir maliyyə alətləri ilə netto şəklində bağlana bilməyən digər kredit öhdəliklərisövdələşmələri. Kredit öhdəliklərinə malik olan emitent bu Standartın tətbiq sahəsinə daxil olmayan Kredit öhdəlikləri ilə bağlı üzrə 10 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartını tətbiq edəcəkdir. Bununla belə, bütün kredit öhdəlikləri sövdələşməsi netto bağlanmış kimi nəzərdən keçirilmir, sadəcə ona görə ki, kredit növbəti ödəmələrdə ödənilir. Sövdələşmənin emitenti krediti aşağı bazar faiz dərəcələri ilə təmin etmək üçün onları ilkin olaraq ədalətli dəyerdə nəzərə almalıdır və növbəti olaraq onu 10 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı əsasında uçota alınmış məbləğdən bu Standartın tanınmanın dayandırılmasısilinmə müddəalarına aid edilir.
- (f) bu Standartın tətbiq edildiyi və bu Standartın 7 və 8 maddələrinin paraqraflarının tətbiq sahəsinə daxil çərçivəsində olan müqavilələr istisna olmaqla “Pay alətləri əsasında ödəmə üzrəQiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər” 3310 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartı tətbiq edilən pay alətləri əsasında lı-əsaslı ödəmə əməliyyatları üzrə əsasında olan maliyyə alətləriktivləri, müqavilələr və öhdəliklər.
- (g) “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər üzrə” 10 Nəli Milli Muhasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq öhdəliyin yerinə yetirilməsiəhəl olunması üçün tələb olunan müəssisənin xərclərinin qaytarılmasıəvəzinin ödənilməsi üçün ödəmələr ilə bağlı müddəaqiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınan və ya əvvəlki dövr ərzində tanınmış hüquqlar.
- 6 Bu Standartın tətbiq sahəsinə daxil olan kredit öhdəlikləri aşağıdakılardır:
- (a) mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə olan maliyyə öhdəlikləri kimi müəssisə tərəfindən təyin olunan kredit öhdəlikləri. Başlanğıcdan dərhal sonra öz kredit öhdəliklərindən irəli gələn aktivlərin satışı ilə bağlı keçmişdə təcrübəsi olan müəssisə eyni tipli bütün kredit öhdəliklərinə bu Standartı tətbiq edəcəkdir.
- (b) xalis nağd şəklində olan və ya digər maliyyə alətinin qəbulu və emissiyası ilə bağlı kredit öhdəlikləri. Bu kredit öhdəlikləri törəmə alətlərdir. Kredit öhdəliyi tam xalis hesab edilmir, sadəcə olaraq ona görə ki, kredit hissələr ilə ödənilir (məsələn, ipoteka tikintisi ilə bağlı kredit tikintinin inkişaf tempindən asılı olaraq hissələrlə ödənilir).
- (c) bazar faizindən aşağı kredit təmin edən öhdəliklər. 47(d)-ci maddə bu kredit öhdəliklərindən irəli gələn öhdəliklərin növbəti qiymətləndirilməsini əks etdirir.
- 7 Bu Standart müəssisənin gözlənilən alış, satış və ya istifadə tələblərinə uyğun olaraq qeyri-maliyyə maddəsinin əldə edilməsi və qəbulu üçün daxil edilmiş və saxlanmaqda davam edən müqavilələr istisna olmaqla xalis nağd şəklində olan qeyri-maliyyə maddəsinin və ya digər bir maliyyə aləti və yaxud da maliyyə alətlərinin mübadiləsini

almaq və ya satmağı əks etdirən müqavilələrə (həmin müqavilələr maliyyə alətləri olduqları təqdirdə) tətbiq edilməlidir.

- 8 Xalis nağd şəklində olan qeyri-maliyyə maddəsini və ya digər bir maliyyə alətini və yaxud da maliyyə alətlərinin mübadiləsini almaq və ya satmaq üçün yazılı opsiya bu Standartın tətbiq sahəsi çərçivəsindədir. Bu cür müqavilə müəssisənin gözlənilən alış, satış və ya istifadə tələblərinə uyğun olaraq qeyri-maliyyə maddəsinin qəbulu və təqdim edilməsi məqsədilə bağlanıla bilməz.

Əsas anlayışlar

9. 15 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilmiş terminlər bu Standartda orada göstərilmiş mənalarda işlədilir.

Əlaqədar törəmə alətləri

- 10 Əlaqədar törəmə alətləri törəmə olmayan baş müqavilənin də daxil olduğu hibrid (mürəkkəb) alətin komponentidir – onun məzmunu mürəkkəb alətin bəzi pul vəsaitlərinin hərəkətinin müstəqil törəmə alətə oxşar şəkildə fərqlənməsi ilə bağlıdır. Əlaqədar törəmə alət nağd pul hərəkətlərinin bəzilərini və ya hamısını şərtləndirir, əks təqdirdə onun, göstərilən faiz dərəcəsi, maliyyə aləti qiyməti, əmtəə qiyməti, xarici valyuta kursu, qiymətlər və ya tariflər indeksi, kredit reytingi və ya kredit indeksi, və ya müqavilənin tərəflərinə xas olmayan qeyri-maliyyə dəyişkənliyi zamanı təmin edilən başqa cür dəyişikliyə uyğun olaraq modifikasiya olunmağı müqavilə tərəfindən tələb oluna bilər. Maliyyə aləti ilə bağlı uçota götürülmüş, lakin müqaviləyə əsasən müstəqil şəkildə həmin alətdən köçürülə bilən və ya həmin alətdən fərqli kontraqentə malik olan törəmə alət əlaqədar törəmə alət deyil, ayrıca maliyyə alətidir.

- 11 Əlaqədar törəmə alət baş müqavilədən ayrılması və bu Standart əsasında törəmə alət kimi uçota alınması yalnız və yalnız aşağıdakı hallarda mümkündür:

- (a) əlaqədar törəmə alətin iqtisadi əlamətləri və riskləri baş müqavilənin iqtisadi əlamətləri və risklərinə sıx surətdə aid edilmirsə;
- (b) əlaqədar törəmə alət ilə eyni şərtlərlə malik ayrıca alət törəmə alət anlayışına uyğun gəlirsə; və
- (c) hibrid (mürəkkəb) alət ədalətli dəyərdə dəyişikliklər ilə mənfəət və ya zərər üzrə tanınmış ədalətli dəyərdə qiymətləndirilmirsə (yəni mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyər üzrə maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəliyində daxil edilmiş törəmə alət ayrılıdır).

Əlaqədar törəmə alət ayrıldığı təqdirdə, baş müqavilə maliyyə alətidirsə bu Standart əsasında və maliyyə aləti deyilsə müvafiq Standartlara uyğun olaraq uçota alınmalıdır. Bu Standart əlaqədar törəmə alətin maliyyə hesabatlarının özündə ayrıca təqdim edilib-edilməyəcəyini göstərmir.

- 12 11-ci maddəyə baxmayaraq, müqavilə bir və daha çox əlaqədar törəmə alətlərdən ibarət olduğu təqdirdə müəssisə mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyər üzrə maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəliyi kimi bütöv hibrid (mürəkkəb) müqaviləni təyin edə bilər, əgər:

- (a) pul vəsaitlərini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirməyən əlaqədar asılı alət(lər), əks təqdirdə bu pul vəsaitləri müqavilə tərəfindən tələb edilə bilər; və ya
- (b) Kiçik və ya heç bir təhlil olmadan aydındır ki, oxşar hibrid (mürəkkəb) alət ilkin nəzərə alınan zaman törəmə alətlərin ayrılması qadağan edilir, buna misal olaraq sahibkara borcu təxminən onun amortizasiya dəyərində vaxtıdan əvvəl ödəməsinə icazə verən krediti (vaxtıdan əvvəl ödəmə seçimi olan törəmə alət ilə bağlı kredit) göstərmək olar.

- 13 Bu Standartın tələb etdiyinə uyğun olaraq müəssisə əlaqədar törəmə aləti onun baş müqaviləsindən ayırdığı, lakin ya əldə etmə və ya da növbəti maliyyə hesabatı tarixində əlaqədar törəmə aləti ayrılıqda qiymətləndirə bilmədiyi təqdirdə, bütünlükdə hibrid (mürəkkəb) müqaviləni mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyər kimi göstərməlidir.
- 14 Müəssisə öz şərtləri və fəaliyyət dövrü əsasında etibarlı şəkildə əlaqədar törəmə alətin ədalətli dəyərini müəyyən edə bilmədiyi təqdirdə əlaqədar törəmə alətin ədalətli dəyəri hibrid alət ilə baş müqavilənin ədalətli dəyərləri arasındakı fərkdir, bu zaman onların bu Standart əsasında müəyyən edilə bilməsi nəzərə alınmalıdır. Əgər müəssisə əlaqədar törəmə alətin ədalətli dəyərini bu metodu istifadə edərək müəyyən edə bilmirsə, 13-cü maddə tətbiq edilir və hibrid (mürəkkəb) alət mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyər kimi göstərilir.

Tanınma və tanınmanın dayandırılması

İlkin tanınma

- 15 Müəssisə maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyini öz mühasibat uçotu balansında yalnız və yalnız alətin müqavilə müddəaları üzrə onun tərəfə çevrildiyi zaman tanıyacaqdır.

Maliyyə aktivinin tanınmasının dayandırılması

- 16 Konsolidə olunmuş maliyyə hesabatlarında, 17-23-cü maddələr konsolidə olunmuş səviyyədə tətbiq edirlər. Deməli, müəssisə ilk növbədə bütün törəmə müəssisləri 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq konsolidə edir və sonra 17-23-cü maddələri yekun qruplara tətbiq edir.
- 17 Tanınmanın dayandırılmasının 18-23-cü maddələr əsasında necə və hansı miqyasa uyğunluğunu qiymətləndirməmişdən qabaq, müəssisə həmin maddələrin maliyyə aktivinin bir hissəsinə (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupunun bir hissəsinə) və ya maliyyə aktivinə (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupuna) bütünlükdə tətbiq olunub - olunmamasını aşağıda olduğu kimi müəyyən etməlidir.
- (a) 18-23-cü maddələr maliyyə aktivinin bir hissəsinə (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupunun bir hissəsinə) yalnız və yalnız tanınmanın dayandırılması üçün nəzərdə tutulan hissə aşağıdakı üç vəziyyətdən birinə uyğun gəldiyi zaman tətbiq edilir.
- (i) Hissə maliyyə aktivlərindən (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupu) xüsusi müəyyən olunmuş pul vəsaitlərinin hərəkətlərini yalnız özündə cəmləyir.
- (ii) Hissə maliyyə aktivindən (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupu) pul vəsaitlərinin hərəkətlərini yalnız bütünlükdə mütənasib (proporsional) payını özündə cəmləyir.
- (iii) Hissə maliyyə aktivindən (və ya oxşar maliyyə alətləri qrupu) xüsusi müəyyən olunmuş pul vəsaitlərinin hərəkətlərini yalnız bütünlükdə mütənasib (proporsional) payını özündə cəmləyir.
- (b) Bütün digər hallarda, 17-23-cü maddələr maliyyə aktivinə bütünlükdə tətbiq olunur (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupuna bütünlükdə).

18-26-cı maddələrdə "maliyyə aktivini" termini ya yuxarıda müəyyən olduğu kimi (a) maliyyə aktivinin bir hissəsinə (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupunun bir hissəsinə), ya da, əks təqdirdə, maliyyə aktivinə (və ya oxşar maliyyə aktivləri qrupuna) bütünlükdə istinad edir.

- 18 Müəssisə maliyyə aktivini yalnız və yalnız aşağıdakı hallarda tanınmasını dayandıracaqdır:

- (a) maliyyə aktivlərindən pul vəsaitlərinin hərəkətləri ilə bağlı müqavilə üzrə hüquqlar qüvvədən düşəndə; və ya
- (b) maliyyə aktivini 19 və 20-ci maddələrdə ifadə olunmuş qaydada köçürəndə və köçürmə 21-ci maddəyə uyğun olaraq tanınmanın dayandırılmasına aid ediləndə.
- 19 Müəssisə maliyyə aktivini yalnız və yalnız o həm də aşağıdakı hallara uyğun gələndə köçürür:
- (a) maliyyə aktivinin pul vəsaitlərinin hərəkətlərini qəbul etmək üçün müqavilə üzrə hüquqları köçürsə; və ya
- (b) maliyyə aktivlərinin pul vəsaitlərinin hərəkətlərini qəbul etmək üçün müqavilə üzrə hüquqları saxlayır, lakin 20-ci maddəki şərtlərə uyğun gələn razılaşmaya əsasən pul vəsaitlərini bir və ya bir neçə alıcıya ödəmək üzrə müqavilə öhdəliyini nəzərdə tutursa.
- 20 Müəssisə maliyyə aktivinin ("ilkin aktiv") pul vəsaitlərinin hərəkətlərini qəbul etmək üçün müqavilə üzrə hüquqları saxladığı, lakin pul vəsaitlərini bir və ya bir neçə müəssisəyə (son alıcılara) ödəmək üçün müqavilə öhdəliyi götürdüyü təqdirdə, həmin müəssisə yalnız və yalnız aşağıdakı bütün üç şərtə cavab verdiyi zaman maliyyə aktivinin köçürülməsi kimi əməliyyat aparır.
- (a) Müəssisə, ilkin aktivdən müvafiq məbləğləri toplamayana qədər həmin məbləğləri son alıcılara ödəmək öhdəliyi yoxdur. Borc verilmiş məbləğin tamamilə geri qaytarılması hüququ və bazar dərəcələri (bazar faiz dərəcəsi) əsasında toplanmış faizlər ilə bağlı müəssisə tərəfindən verilmiş qısamüddətli avanslar bu şərti pozmur.
- (b) Müəssisəyə son alıcılara pul vəsaitlərini ödəmək öhdəliyi üçün zəmanət verilməsi istisna olunmaqla, ilkin aktivin satışı və ya girov verilməsi köçürmə müqaviləsinin şərtləri tərəfindən qadağa edilir.
- (c) Müəssisənin xüsusi ləngimə olmadan son alıcıların adından topladığı hər hansı pul vəsaitlərini göndərmək öhdəliyi var. Bundan başqa, müəssisəyə son alıcılar üçün toplama müddətindən tələb olunan köçürmə müddətinə qədər olan qısa ödəmə dövrü ərzində pul və ya pul vəsaitlərində investisiyalar istisna olmaqla, bu cür pul vəsaitini yenidən investisiya etmək hüququ verilmir və belə investisiyalardan qazanılmış faizlər son alıcılara ötürülür.
- 21 Müəssisə maliyyə aktivini köçürən zaman (bax: 18-ci maddə), maliyyə aktivinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı risklərinin və mükafatlarının saxlandığı dərəcədə qiymətləndirəcəkdir. Bu halda:
- (a) müəssisə maliyyə aktivinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı əsas etibarilə bütün riskləri və mükafatlarını köçürdüyü təqdirdə, müəssisə maliyyə aktivinin tanınmasını dayandıracaq və köçürmədə yaranan və ya saxlanılan hər hansı hüquq və ya öhdəlikləri ayrılıqda aktivlər və ya öhdəliklər kimi tanıyacaqdır.
- (b) müəssisə maliyyə aktivinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı əsas etibarilə bütün riskləri və mükafatlarını saxladığı təqdirdə, həmin müəssisə maliyyə aktivini tanımaqda davam edəcəkdir.
- (c) müəssisə maliyyə aktivinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı əsas etibarilə bütün riskləri və ya mükafatlarını nə köçürdüyü, nə də saxladığı halda, o, maliyyə aktivinə nəzarəti saxlayıb-saxlamadığını müəyyən edəcəkdir. Bu halda:
- (i) müəssisə nəzarəti saxlamadığı təqdirdə, o, maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırmalı və köçürmədə yaranan və ya saxlanılan hər hansı hüquq və ya öhdəlikləri ayrılıqda aktivlər və ya öhdəliklər kimi tanıyacaqdır.
- (ii) müəssisə nəzarəti saxladığı təqdirdə, o, maliyyə aktivini onun maliyyə aktivində davamlı iştirak dərəcəsində tanımağını davam edəcəkdir.

- 22 Tez-tez müəssisənin mülkiyyət hüququnun əsas etibarilə bütün riskləri və mükafatlarını köçürüb-köçürmədiyi və ya saxlayıb-saxlamadığı aydın olacaq və burada heç bir hesablamalar aparmağa ehtiyac duyulmayacaqdır. Digər hallarda, köçürmədən əvvəl və sonra gələcək xalis pul vəsaitlərinin hazırkı dəyərində dəyişikliyin təsirinə müəssisənin məruz qalmasının hesablanması və müqayisə edilməsi lazım gələcəkdir. Hesablama və müqayisə cari bazar faiz dərəcəsinə müvafiq olaraq diskont dərəcəsi kimi istifadə etməklə aparılır. Xalis pul vəsaitlərində bütün uyğun mümkün dəyişikliyin baş verməsi daha çox müşahidə olunan nəticələrə böyük əhəmiyyət verilməklə nəzərə alınır.
- 23 Köçürülmüş aktivə müəssisənin nəzarətinin saxlanıb-saxlanılmaması indossatın (köçürməni qəbul edən) aktivi satmaq qabiliyyətindən asılıdır. İndossatın aktivi bütünlüklə aidiyyəti olmayan üçüncü tərəfə satmaq üçün təcrübi bacarığı olduğu və bu bacarığı birtərəfli və köçürmədə əlavə məhdudiyyətlərə ehtiyac duymadan həyata keçirə bildiyi təqdirdə, müəssisənin saxlama nəzarəti yoxdur. Bütün digər hallarda müəssisənin saxlama nəzarəti vardır.

Tanınmanın dayandırılması meyarlarına cavab verən köçürmələr

- 24 Müəssisə tanınmanın dayandırılması üçün müəyyən edilmiş köçürmə ilə maliyyə aktivini bütünlüklə köçürdüyü və mükafat haqqına görə maliyyə aktivinə xidmət hüququnu saxladığı təqdirdə, o, həmin xidmət müqaviləsi üçün ya xidmət aktivini ya da xidmət öhdəliyini tanıyacaqdır. Əgər daxil olacaq mükafat haqqının müəssisənin həyata keçirdiyi xidməti adekvat olaraq kompensasiya etməsi gözlənilirsə, xidmət cavabdehliyi üçün xidmət öhdəliyi onun ədalətli dəyərində tanınacaqdır. Əgər daxil olacaq mükafat haqqının xidmət üçün adekvat kompensasiyadan çox olması gözlənilirsə, xidmət aktivi 27-ci maddəyə uyğun olaraq böyük maliyyə aktivinin balans dəyərinin bölüşdürülməsi əsasında müəyyənləşdirilmiş məbləğdə xidmət hüququna görə tanınacaqdır.
- 25 Köçürmənin nəticəsi olaraq, maliyyə aktivi bütünlüklə tanınmasının dayandırıldığı, lakin nəticədə müəssisə yeni maliyyə aktivi əldə etdiyi və ya yeni maliyyə öhdəliyi və ya xidmət öhdəliyi götürdüyü təqdirdə, müəssisə yeni maliyyə aktivini, maliyyə öhdəliyi və ya xidmət öhdəliyini ədalətli dəyərde tanıyacaqdır.
- 26 Maliyyə aktivinin tamamilə tanınmasının dayandırılması zamanı aşağıdakılar arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır:
- (a) balans dəyəri və
- (b) qəbul edilmiş kompensasiyaların məbləği (i) (götürülmüş hər hansı yeni öhdəlikdən az əldə edilmiş hər hansı yeni aktiv daxil olmaqla) və birbaşa kapitalda tanınmış hər hansı (ii) məcmu mənfəət və ya zərər.
- 27 Köçürülmüş aktiv böyük maliyyə aktivinin bir hissəsi və həmin hissə bütünlüklə tanınmasının dayandırılması üçün müəyyən edildiyi təqdirdə, köçürmə tarixində həmin hissələrin bir-birinə bağlı ədalətli dəyərində əsaslanan böyük maliyyə aktivinin əvvəlki balans dəyəri tanınmaqda davam edən və tanınması dayandırılan hissələr arasında bölüşdürülməlidir. Bu məqsədlə, saxlanılan xidmət aktivinə tanınmaqda davam edən hissə kimi davranılmalıdır. Aşağıdakılar arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır :
- (a) tanınması dayandırılan hissəyə bölüşdürülmüş balans dəyəri və
- (b) tanınması dayandırılan hissə üçün qəbul edilmiş kompensasiyaların məbləği (i) (götürülmüş hər hansı yeni öhdəlikdən az əldə edilmiş hər hansı yeni aktiv daxil

olmaqla) və kapitalda birbaşa tanınmış həmin hissəyə bölüşdürülmüş (ii) hər hansı məcmu mənfəət və ya zərər (bax: 55(b) maddə)

Kapitalda tanınmış məcmu mənfəət və ya zərər həmin hissələrin bir-birinə bağlı ədalətli dəyərində əsaslanaraq tanınmaqda davam edən və tanınması dayandırılan hissələr arasında bölüşdürülür

- 28 Müəssisə böyük maliyyə aktivinin əvvəlki balans dəyərini tanınmaqda davam edən hissə və tanınması dayandırılan hissə arasında bölüşdürən zaman, tanınmaqda davam edən hissənin ədalətli dəyərini müəyyənləşdirilməsinə ehtiyac yaranır. Müəssisənin tanınmaqda davam edən oxşar hissələrin satılması təcrübəsi və ya bu cür hissələr üçün digər bazar əməliyyatlarının mövcud olduğu zaman, faktiki əməliyyatların hazırkı qiyməti onların ədalətli dəyərini ən yaxşı qiymətləndirilməsini təmin edir. Tanınmaqda davam edən hissənin ədalətli dəyərini təmin etmək üçün qiymət kvotaları və ya cari bazar əməliyyatları olmadığı zaman, ədalətli dəyər üçün ən yaxşı qiymətləndirmə böyük maliyyə aktivinin bütövlükdə ədalətli dəyəri ilə tanınması dayandırılan hissə üçün indosstatdan daxil olan kompensasiyalar arasındakı fərkdir.

Tanınmanın dayandırılması meyarlarına cavab verməyən köçürmələr

- 29 Müəssisə köçürülmüş aktivin mülkiyyət hüququnun əsas etibarilə bütün riskləri və mükafatlarını saxladığına görə köçürmənin tanınması dayandırılma ilə nəticələnmədiyi təqdirdə, müəssisə köçürülmüş aktivini bütünlüklə tanımağa davam edəcək və qəbul edilmiş kompensasiyalar üçün maliyyə öhdəliyini tanıyacaqdır. Növbəti dövrlərdə, müəssisə köçürülmüş aktivlə bağlı istənilən gəliri və maliyyə öhdəliyi ilə bağlı baş vermiş istənilən xərci tanıyacaqdır.

Köçürülmüş aktivlərdə davamlı iştirak

- 30 Müəssisə köçürülmüş aktivə mülkiyyət hüququnun əsas etibarilə bütün riskləri və mükafatlarını nə köçürdü, nə də saxladığı, habelə köçürülmüş aktivə nəzarəti saxladığı təqdirdə, müəssisə köçürülmüş aktivini onun davamlı iştirak dərəcədə tanımağa davam edir. Müəssisənin köçürülmüş aktivdə davamlı iştirak səviyyəsi köçürülmüş aktivin dəyərində dəyişikliklərə məruz qalan səviyyəsidir.
- 31 Müəssisə aktivini onun davamlı iştirak dərəcədə tanımaqda davam edən zaman, o, həmçinin müşayiət olunan öhdəliyi də tanıyır. Bu Standartdakı digər qiymətləndirmə tələblərinə baxmayaraq, köçürülmüş aktiv və müşayiət olunan öhdəlik müəssisənin saxladığı hüquq və öhdəlikləri əks etdirən əsasda qiymətləndirilməlidir. Müşayiət olunan öhdəlik elə qiymətləndirilir ki, köçürülmüş aktivin və müşayiət olunan öhdəliyin xalis balans dəyəri:
- (a) əgər köçürülmüş aktiv amortizasiya olunan dəyerdə qiymətləndirilsə, müəssisə tərəfindən saxlanılan hüquq və öhdəliklərin amortizasiya olunan dəyəridir; və ya
- (b) əgər köçürülmüş aktiv ədalətli dəyerdə qiymətləndirilsə, müstəqil əsasda qiymətləndirilən zaman təsərrüfat subyekti tərəfindən saxlanılan hüquq və öhdəliklərin ədalətli dəyərində bərabərdir.
- 32 Müəssisə köçürülmüş aktivdən əldə edilmiş hər hansı gəliri onun davamlı iştirak dərəcədə tanımağı davam edəcək və müşayiət olunan öhdəlik ilə bağlı baş verən istənilən xərci tanıyacaqdır.
- 33 Növbəti qiymətləndirmə məqsədilə, köçürülmüş aktivin və müşayiət olunan öhdəliyin ədalətli dəyərində tanınmış dəyişikliklər 55-ci maddəyə uyğun olaraq bir-birilə uyğun şəkildə uçota alınmalı və əvəzləşdirilməməlidir.

34 Müəssisənin davamlı iştirakı maliyyə aktivinin yalnız bir hissəsində olduğu təqdirdə, o, maliyyə aktivinin əvvəlki balans dəyərini davamlı iştirak ilə tanınmağa davam edən hissə və köçürmə tarixində həmin hissələrin nisbi ədalətli dəyəri əsasında artıq tanınmayan hissələr arasında bölüşdürür. Bu məqsədlə 28-ci maddənin tələbləri tətbiq olunur. Aşağıdakılar arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır:

- (a) artıq tanınmayan hissəyə bölüşdürülmüş balans dəyəri; və
- (b) artıq tanınmayan hissə üçün qəbul edilmiş (i) kompensasiyaların məbləği və kapitalda birbaşa tanınmış həmin hissəyə bölüşdürülmüş (ii) hər hansı məcmu mənfəət və ya zərər (bax: 55(b) maddə)

Kapitalda tanınmış mənfəət və ya zərər tanınmaqda davam edən hissə və hissələrinin nisbi ədalətli dəyərləri əsasında artıq tanınmayan hissə arasında bölüşdürülür.

35 Əgər köçürülmüş aktiv amortizasiya olunmuş dəyərdə qiymətləndirilsə, bu Standartda maliyyə öhdəliyini mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərdə müəyyən etmək seçimi müşayiət olunan öhdəliyə tətbiq edilə bilməz.

Bütün köçürmələr

36 Əgər transfer olunmuş əmlak hələ də tanınırsa, həmin aktiv və müşayiət olunan öhdəlik offset (əvəz) olunmayacaqdır. Eyni ilə, müəssisə transfer olunmuş əmlakdan əldə olunan gəliri müşayiət olunan öhdəlik ilə bağlı baş vermiş xərclərlə əvəz etməyəcəkdir.

37 Əgər hansısa indossant (ötürən şəxs) indossatı (qəbul edən şəxs) nağdsız girovla (borc və ya kapital alətləri kimi) təmin edirsə, onda indossant və indossat tərəfindən girova görə aparılan mühasibat uçotu indossatın girovu satmaq və yenidən girov qoymaq hüququnun və indossantın öhdəliyinin yerinə yetirmiş olub olmamağından asılıdır. Indossant və indossat girova görə aşağıdakı şəkildə hesabat verəcəklər:

- (a) Əgər indossatın müqaviləyə və ya qaydaya görə girovu satmaq və ya girov qoymaq hüququ varsa, onda indossant balansında həmin aktiv digər aktivlərdən ayrıca şəkildə yenidən təsnifləşdirəcək.
- (b) Əgər indossat ona girov kimi verilmiş girovu satarsa, onun girovu qaytarmaq öhdəçiliyi olduğu üçün ədalətli dəyərlə qiymətləndirilmiş öhdəliyi və satışdan olan gəliri tanıyacaqdır.
- (c) Əgər indossant müqavilənin şərtlərinə əsaslanan öhdəliyini yerinə yetirmirsə və girovu geri almaq hüququ yoxdursa, o girovu itirəcək və indossat həmin girovu özünün ilkin olaraq ədalətli dəyərdə qiymətləşdirilmiş əmlakı kimi qəbul edəcək və ya əgər o artıq girovu satmış olarsa, onda girovu geri qaytarmağa görə olan öhdəçiliyi qüvvədən düşəcək.
- (d) (c)-də verilənlərdən başqa, indossant girovu öz aktiv kimi saxlamaqda davam edəcək və indossat həmin girovu aktiv kimi tanıyacaqdır.

Maliyyə aktivinin adi alış və ya satış əməliyyatları

38 Maliyyə aktivlərinin adi alış və ya satışı müvafiq olaraq tanınacaq və ya tanınması ləğv ediləcəkdir.

Maliyyə öhdəliyinin tanınmasının dayandırılması

39 Müəssisə öz balansından maliyyə öhdəliyini (və ya maliyyə öhdəliyinin bir hissəsini) yalnız və yalnız o halda kənarlaşdıracaq ki, o öhdəlik dayandırılmış olsun, yəni ya müqavilədə müəyyən olunmuş öhdəlik yerinə yetirilməmiş, ya ləğv olunmuş və ya da müddəti bitmiş olsun.

- 40 Başlıca olaraq müxtəlif şərtlərlə borc alətlərini mövcud götürən (borc alan) və verən (borc verən) arasındakı mübadilə ilkin maliyyə öhdəliyinin dayandırılması və yeni maliyyə öhdəliyinin tanınması üçün uçota alınacaqdır. Eynilə, mövcud maliyyə öhdəliyinin və ya onun bir hissəsinin (debitorun maliyyə çətinliklərinə aid edilib edilməməsindən asılı olaraq) şərtlərinin əsaslı dəyişdirilməsi ilkin maliyyə öhdəliyinin dayandırılması və yeni maliyyə öhdəliyinin tanınması üçün uçota alınacaqdır.
- 41 Dayandırılmış və ya digər bir tərəfə köçürülmüş maliyyə öhdəliyinin (və ya maliyyə öhdəliyinin bir hissəsi) balans dəyəri ilə köçürülmüş hər hansı bir nağdsiz aktivlər və ya götürülmüş öhdəliklər də daxil olmaqla ödənilmiş kompensasiya arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- 42 Əgər müəssisə maliyyə öhdəliyinin bir hissəsini təkrar alırsa, həmin müəssisə maliyyə öhdəliyinin əvvəlki balans dəyərini tanınmaqda davam edən hissə və tanınması dayandırılan hissə arasında bölüşdürəcəkdir, bu zaman tanınmanın dayandırılması həmin hissələrin alış tarixinə olan nisbi ədalətli dəyərlərinə əsaslanır. Tanınması dayandırılan hissəyə bölüşdürülmüş balans dəyəri (a) ilə köçürülmüş hər hansı bir nağdsiz aktivlər və ya götürülmüş öhdəliklər də daxil olmaqla ödənilmiş kompensasiya (b) arasındakı fərq mənfəət ya zərərdə tanınacaqdır.

Qiymətləndirmə

Maliyyə aktivlərinin və maliyyə öhdəliklərinin ilkin qiymətləndirilməsi

- 43 Maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri ilkin olaraq tanınarkən, müəssisə onu maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyi mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə olmadığı halında ədalətli dəyerdə, habelə maliyyə aktivinin və ya maliyyə öhdəliyinin emissiyasına və ya əldə edilməsinə birbaşa aid edilə bilən əməliyyat dəyərləri ilə qiymətləndirəcəkdir.
- 44 Müəssisə maya dəyəri və ya amortizasiya dəyərində növbəti dəfə qiymətləndirilən aktiv üçün hesabat tarixinə olan uçot metodundan istifadə edəndə aktiv alış-veriş tarixində ilkin olaraq özünün ədalətli dəyərində tanınır.

Maliyyə aktivlərinin növbəti qiymətləndirilməsi

- 45 İlkin tanınmadan sonra maliyyə aktivinin qiymətləndirilməsi məqsədilə bu Standart maliyyə aktivlərini aşağıdakı dörd kateqoriya üzrə təsnifləşdirir.
- (a) Mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə əks olunan maliyyə aktivləri;
 - (b) ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiya;
 - (c) kreditlər və debitor borclar; və
 - (d) satıla bilən maliyyə aktivləri.
- Həmin kateqoriyalar bu Standart çərçivəsində qiymətləndirməyə və mənfəət və ya zərərin tanınmasına tətbiq olunur. Maliyyə hesabatlarının özündə məlumatların təqdimatı zamanı müəssisə bu kateqoriyalar üçün digər təsvirləri və ya digər təsnifatları istifadə edə bilər.
- 46 İlkin tanınmadan sonra, müəssisə aktiv olan törəmə alətləri də daxil edilməklə maliyyə aktivlərini satışda və ya digər xaric olmalarda qarşılaşa bilən əməliyyat dəyərləri üçün hər hansı azadolma olmadan öz ədalətli dəyərlərində qiymətləndirəcəkdir. Lakin aşağıdakı maliyyə aktivləri istisnaq təşkil edir:

- (a) Effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə edərək amortizasiya dəyərində qiymətləndiriləcək 15 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən olunmuş kreditlər və debitor borcları;
- (b) Effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə edərək amortizasiya dəyərində qiymətləndiriləcək 15 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən olunmuş ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiyalar; və
- (c) Fəal bazarda təyin olunmuş bazar qiyməti olmayan və ədalətli dəyəri dəqiq ölçülə bilməyən kapital alətlərindəki investisiya və onunla əlaqəlidir və bu cür qiymət qoyulmamış kapital alətlərin təmin edilməsi ilə həll olunmalı törəmə alətlər, bu zaman onlar maya dəyərində qiymətləndiriləcəkdir.

Hedcinq edilmiş maddələr kimi qeyd olunan maliyyə aktivləri 89-102-ci maddələrdə verilən hedcinq uçotu tələbləri əsasında qiymətləndirməyə aid olunur. Mənfəət və zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə qiymətləndirilən maliyyə aktivlərindən başqa bütün maliyyə aktivləri 58-69-cu maddələrə müvafiq olaraq qiymətdəndüşmə predmetinə yoxlanılmalıdır.

Maliyyə öhdəliklərinin növbəti qiymətləndirilməsi

47 İlk tanınmadan sonra, müəssisə effektiv faiz dərəcəsi metodunu istifadə edərək bütün maliyyə öhdəliklərini amortizasiya dəyərində qiymətləndirəcəkdir. Aşağıdakılar istisnaq təşkil edir:

- (a) mənfəət və zərər vasitəsilə ədalətli dəyerdə əks olunan maliyyə öhdəlikləri. Bu cür öhdəliklər ədalətli dəyerdə qiymətləndiriləcəkdir, törəmə alətlər isə onunla əlaqədardır və törəmə alətlərin onların tərkibinə daxil olmasına baxmayaraq qiymət qoyulmamış kapital alətlərin təmin edilməsi ilə həll olunmalıdır, bu zaman onlar maya dəyərində qiymətləndiriləcəkdir
- (b) maliyyə aktivi transferi tanınmanın dayandırılmasına aid olmayan və ya davam edən iştirak yanaşmasının tətbiq olunduğu zaman meydana çıxan maliyyə öhdəlikləri. 29 və 31-ci maddələr bu cür maliyyə öhdəliklərinin qiymətləndirilməsinə tətbiq olunur.
- (c) maliyyə zəmanətli müqavilələr. İlk tanınmadan sonra, bu cür müqavilənin emitenti bunu aşağıdakı məbləğlərdən yuxarı olduqda qiymətləndirəcəkdir (əgər 47-ci maddənin (a) və ya (b) bəndləri tətbiq edilirsə):
 - (i) "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər üzrə" Kommersiya Təşkilatları üçün 10 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq olaraq müəyyən edilmiş məbləğ; və
 - (ii) "Gəlirlər üzrə" Kommersiya Təşkilatları üçün 6 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq tanınmış müvafiq ümumi amortizasiya çıxılmaqla tanınmış ilkin məbləğ.
- (d) bazar faizindən aşağı kredit təmin edən öhdəliklər. İlk tanınmadan sonra, bu cür öhdəliyin emitenti bunu aşağıdakı məbləğlərdən yuxarı olduqda qiymətləndirəcəkdir (əgər 47-ci maddənin (a) bəndləri tətbiq edilirsə):
 - (i) "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər üzrə" Kommersiya Təşkilatları üçün 10 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq olaraq müəyyən edilmiş məbləğ; və
 - (ii) "Gəlirlər üzrə" Kommersiya Təşkilatları üçün 6 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq tanınmış müvafiq ümumi amortizasiya çıxılmaqla tanınmış ilkin məbləğ.

Hedcinq edilmiş maddələr kimi qeyd olunan maliyyə öhdəlikləri 89 – 103-cü maddələrdə verilən hedcinq uçotu tələbləri əsasında qiymətləndirməyə aid olunur.

Ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınmalı fərziyyələr

48. Müəssisə maliyyə aktivlərinin və ya maliyyə öhdəliklərinin ədalətli dəyərini müəyyənləşdirən zaman 28 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının müddəalarını tətbiq edəcəkdir.

- 49 Tələb xüsusiyyətinə (məs. müddətsiz depozit) malik maliyyə öhdəliyinin ədalətli dəyəri tələb ilə bağlı ödənilə bilən məbləğdən az deyildir və həmin məbləğin ödənilməsi tələb oluna bilən ilkin tarixdən diskontlaşdırılır.

Təkrar təsnifat

- 50 Müəssisə maliyyə alətinin buraxıldığı və ya saxlanıldığı zaman onları mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərin daxil və ya xaricində yenidən təsnifləşdirməyəcəkdir.
- 51 Əgər məqsəd və qabiliyyətdə baş verən dəyişiklərin nəticəsi kimi investisiyanı ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiya kimi təsnifləşdirmək artıq mümkün deyilsə, o ədalətli dəyərdə təkrar ölçüləcək və satış üçün mümkün olan şəkildə yenidən təsnifləşdiriləcəkdir və onun balans dəyəri ilə ədalətli dəyəri arasındakı fərq 55(b)-ci maddəyə uyğun olaraq uçota alınacaqdır.
- 52 Ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiyanın cüzi məbləğindən daha çox hissəsinin satışı və ya yenidən təsnifləşdirilməsi 15 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartında əks olunan Əsas Anlayışları bölməsində müəyyən olunmuş şərtlərdən hər hansı birinə uyğun gəlməyi zaman, bu cür investisiya satıla bilən investisiya kimi yenidən təsnifləşdirilməlidir. Bu cür təkrar təsnifatlaşdırmada onların balans dəyəri ilə ədalətli dəyəri arasındakı fərq 55(b)-ci maddəyə uyğun olaraq uçota alınacaqdır.
- 53 Əgər maliyyə aktivi və ya maliyyə öhdəliyi üçün etibarlı bir qiymətləndirmə, əvvəllər onlar üçün belə bir qiymətləndirmənin tapılmamasına baxmayaraq tapılsa və əgər etibarlı qiymətləndirmə tapıldığı təqdirdə aktiv və öhdəliyin ədalətli dəyərdə qiymətləndirilməsi tələb olunursa, aktiv və ya öhdəlik ədalətli dəyərdə yenidən qiymətləndiriləcək və onların balans dəyəri ilə ədalətli dəyəri arasındakı fərq 55(b)-ci maddəyə uyğun olaraq uçota alınacaqdır.
- 54 Məqsəd və qabiliyyətdəki baş verən dəyişikliklərin nəticəsinə və ya ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilməsi artıq mümkün olmadığı nadir şərtlərə və ya 15 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartına istinad edilən “əvvəlki iki maliyyə ilinin” artıq başa çatdığına görə maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyini ədalətli dəyəərə nisbətən maya dəyəri və ya amortizasiya dəyərində qiymətləndirilməsi daha münasib olur, maliyyə aktivinin və ya maliyyə öhdəliyinin həmin tarixə ədalətli dəyərlə əks olunan balans məbləği onun tətbiq edilə bilən yeni maya dəyəri və ya amortizasiya dəyərində çevrilir. 55(b)-ci maddəyə uyğun olaraq kapitalda birbaşa tanınan aktivə aid hər hansı əvvəlki mənfəət və ya zərərlər aşağıdakılar kimi uçota alınacaqdır:
- (a) Müddəti təyin olunmuş maliyyə aktivinə münasibətdə, mənfəət və ya zərərlər effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə olunaraq ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiyanın qalan ömründə mənfəət və ya zərəre silinməlidir. Yeni amortizasiya dəyəri yekun məbləğ arasındakı hər hansı fərq maliyyə aktivinin qalan fəaliyyət müddətində mükafatın və diskontun amortizasiyasına oxşar olaraq effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə olunaraq silinməlidir. Əgər maliyyə aktivi nəticə etibarilə qiymətdən düşərsə, kapitalda birbaşa tanınmış hər hansı mənfəət və ya zərər 66-cı maddəyə uyğun olaraq mənfəət və ya zərərdə tanınır.
- (b) Müddəti təyin olunmamış maliyyə aktivinə münasibətdə, mənfəət və ya zərər maliyyə aktivi satılana və ya başqa cür istifadə olunana qədər kapitalda qalacaqdır, bu zaman o, mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır. Əgər maliyyə aktivi nəticə etibarilə qiymətdən düşərsə, kapitalda birbaşa tanınmış hər hansı əvvəlki mənfəət və ya zərər 66-cı maddəyə uyğun olaraq mənfəət və ya zərərdə tanınır.

Mənfəət və zərərlər

- 55 Hedcinq münasibətlərinin bir hissəsi olmayan maliyyə aktivinin və ya maliyyə öhdəliyinin ədalətli dəyərində baş verən dəyişiklikdən yaranan mənfəət və ya zərərlər aşağıdakı kimi tanınacaqdır.
- (a) mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərədəki kimi qruplaşdırılan maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyi ilə bağlı mənfəət və zərər, mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
 - (b) əvvəlcədən kapitalda tanınmış ümumi mənfəət və zərər, mənfəət və ya zərərdə tanınacağı zaman maliyyə aktivinin tanınması dayandırılır, bu tanınmanın dayandırılmasına qədər qiymətdəndüşmə ilə bağlı zərərlər və xarici valyuta mübadiləsindən əldə olunan mənfəət və zərərlərdən başqa, kapitaldakı dəyişiklikləri əks etdirən hesabatlar vasitəsilə satıla bilən maliyyə aktivindən əldə olunan mənfəət və zərər birbaşa kapitalda tanınacaqdır, Buna baxmayaraq, effektiv faiz metodundan istifadə edərək hesablanmış faiz mənfəət və ya zərərdə tanınır. Satıla bilən kapital aləti ilə bağlı dividendlər müəssisənin ödənişi almaq hüququ yaranda mənfəət və ya zərərdə tanınır.
- 56 Maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəlikləri qiymətdəndüşmə və ya tanınması dayandırılma və amortizasiya prosesi zamanı amortizasiya dəyərində qiymətləndirilən maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri üçün mənfəət və zərər, mənfəət və ya zərərdə tanınır. Amma hedcinq edilmiş maddələr olan maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəlikləri üçün mənfəət və ya zərərin uçuotu 89-103-cü maddələrdə də verildiyi kimi aparılacaqdır.
- 57 Əgər müəssisə hesabat tarixinə olan uçuot metodundan istifadə edərək maliyyə aktivini tanıyarsa, alış-satışın baş verdiyi tarix ilə hesabat tarixi arasındakı dövr ərzində əldə olunmuş aktivin ədalətli dəyərində baş verən hər hansı dəyişiklik maya dəyəri ilə və ya amortizasiya dəyərində qiymətləndirilən aktivlər üçün tanınmır (qiymətdəndüşmə ilə bağlı zərərlər istisna olaraq). Amma ədalətli dəyərdə qiymətləndirilən aktivlər üçün ədalətli dəyərdə baş vermiş dəyişiklik 55-ci maddəyə uyğun olaraq mənfəət və ya zərərdə, ya da kapitalda tanınacaqdır.

Maliyyə aktivləri üzrə qiymətdən düşmə və ümitsiz borclar

- 58 Müəssisə hər bir mühasibat uçuotu balans tarixində maliyyə aktivinin və ya maliyyə aktivləri qrupunun qiymətdəndüşməsi haqqında hər hansı obyektiv sübutun olub-olmamağını müəyyən edəcəkdir. Əgər hər hansı belə sübut mövcuddursa, onda müəssisə istənilən qiymətdəndüşmə zərərinin məbləğini müəyyən etmək üçün 62-ci maddəni (amortizasiya dəyərində qiymətləndirilən maliyyə vəsaitləri üçün), 65-ci maddəni (maya dəyərində qiymətləndirilən maliyyə aktivləri üçün) və 66-cı maddəni (satıla bilən maliyyə aktivləri üçün) tətbiq edəcəkdir.
- 59 Bir maliyyə aktivini və ya bir qrup maliyyə aktivini yalnız və yalnız o zaman qiymətdən düşür və qiymətdəndüşmə zərərləri baş verir ki, həmin aktivin ilkin tanınmasından sonra baş vermiş bir və ya daha çox hadisənin ("zərər hadisəsi") nəticəsi kimi qiymətdəndüşmə haqqında obyektiv sübut olsun və həmin zərər hadisəsinin (və ya hadisələrinin) düzgün qiymətləndirilə bilən həmin maliyyə aktivinin və ya maliyyə aktivləri qrupunun qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinə təsiri olsun. Qiymətdəndüşməyə səbəb olmuş ayrıca hadisənin eyniləşdirilməsinə icazə vermək mümkün deyil. Xüsusən də, bəzi hadisələrin birləşmiş effektləri qiymətdəndüşməyə səbəb olmuş olar. Gələcək hadisələrin nəticəsi kimi gözlənilmiş zərərlər, necə baş verməsindən asılı olmayaraq, tanınmır.

- 60 Müəssisənin maliyyə alətlərinin daha açıq (ictimai) şəkildə alınıb-satılmamağı səbəbindən fəal bazarın mövcud olmaması qiymətdəndüşmənin əsasını təşkil etmir. Müəssisənin kredit reytingi (borcu ödəmə qabiliyyətinin) aşağı düşməsi, özü özlüyündə, qiymətdəndüşmə sübutu deyildir, buna baxmayaraq digər mümkün məlumatlarla tutuşdurulan zaman o, qiymətdəndüşmə sübutu ola bilər. Maliyyə aktivinin ədalətli dəyərini onun maya dəyərindən və ya amortizasiya dəyərindən aşağı düşməsi zəruri qiymətdəndüşmə sübutu deyildir.
- 61 Bəzi hallarda maliyyə aktivinin qiymətdəndüşməsindən dəyən zərərin məbləğini hesablamaq üçün tələb olunmuş müşahidə olunan məlumat məhdudlaşdırıla bilər və ya cari şərtlərə bir daha uyğun olmağa bilər. Belə hallarda müəssisə hər hansı qiymətdəndüşmədən dəyən zərərin məbləğini hesablamaq üçün özünün sınılanmış həll üsulundan istifadə edir. Eynilə müəssisə mövcud duruma təsir etməkdən ötrü bir qrup maliyyə aktivinə aid müşahidə oluna bilən faktları nizama salmaq üçün də özünün sınaqdan çıxmış həll üsulundan istifadə edir.

Amortizasiya edilmiş dəyəri ilə uçota alınan maliyyə aktivləri

- 62 Əgər amortizasiya dəyərində uçota alınan kreditlər və debitorlarda və ya ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiyada qiymətdəndüşmədən dəyən zərəre məruz qalınmasına aid obyektiv sübut varsa, zərərin məbləği aktivin balans dəyəri ilə maliyyə aktivinin ilkin effektiv faiz dərəcəsi (bu effektiv faiz dərəcəsi metodu ilkin tanınmada hesablanır) metodu diskontlaşdırılmış gələcək pul vəsaitlərinin cari dəyəri arasındakı fərq kimi (məruz qalmamış gələcək kredit (borc) zərərləri istisna olaraq) qiymətləndirilir. Aktivin balans dəyəri ya birbaşa ya da hissələrlə uçotdan istifadə edərək azaldılacaqdır. Zərərin məbləği mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- 63 Müəssisə birinci növbədə eyni dərəcədə əhəmiyyətli olan maliyyə aktivləri üçün ayrı-ayrılıqda və eyni dərəcədə əhəmiyyətli olmayan maliyyə aktivləri üçün ayrı-ayrılıqda və ya kollektiv şəkildə qiymətdəndüşmə ilə bağlı obyektiv sübutun olub-olmamağını müəyyən edir. Əgər müəssisə müəyyən edirsə ki, fərdi olaraq qiymətləndirilmiş maliyyə aktivinin qiymətdəndüşməsi haqqında heç bir obyektiv sübut yoxdur, əhəmiyyətli olub-olmamağından asılı olmayaraq o, həmin aktiv eyni kredit (borc) riski xüsusiyyətləri ilə maliyyə aktivləri qrupuna daxil edir və onların ümumi şəkildə qiymətdəndüşməsinə təyin edir. Qiymətdəndüşmədən dəyən zərərləri tanınan və ya tanınmaqda davam edən qiymətdəndüşmə üçün fərdi şəkildə müəyyən olunan aktivlər ümumi qiymətləndirmənin tərkibinə daxil edilmir.
- 64 Əgər növbəti bir dövrdə qiymətdəndüşmədən dəyən zərərlərin məbləği aşağı düşsə və bu azalma qiymətdəndüşmənin tanınmasından sonra baş verən hadisə ilə obyektiv şəkildə əlaqələndirilə bilər (debitorun kredit reytinginin (ödəmə qabiliyyətinin) təkmilləşdirilməsi kimi), əvvəlcədən tanınmış qiymətdəndüşmədən dəyən zərərlərin ya birbaşa, ya da hissələrlə uçotuna düzəliş etməklə ləğv ediləcəkdir. Bu ləğvetmə maliyyə aktivinin balans dəyəri ilə (qiymətdəndüşmənin ləğv edildiyi tarixdə tanınmamış qiymətdəndüşmə ilə aparılmış amortizasiya dəyərindən artıq olduğu balans dəyəri) nəticələnməyəcəkdir. Ləğvetmə məbləği mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.

Maya (ilkin) dəyəri ilə uçota alınan maliyyə aktivləri

- 65 Əgər qiyməti təyin edilməmiş kapital alətləri (ədalətli dəyəri düzgün qiymətləndirilə bilmədiyindən bu dəyerdə qiymətləndirilməyən) və ya törəmə aktivləri (kapital aləti ilə əlaqəli və bu cür qiyməti müəyyən olunmamış kapital alətinin təqdim edilməsi ilə uçota salınan nizama salınmalıdır) ilə bağlı qiymətdəndüşmədən dəyən zərərinin baş verməsi barədə obyektiv sübut varsa, qiymətdəndüşmədən dəyən zərərinin məbləği maliyyə aktivinin balans dəyəri və oxşar bir maliyyə aktivləri üçün cari bazar faizi gəlirliliyində diskontlaşdırılmış gözlənilən gələcək pul vəsaitinin hazırkı dəyəri arasındakı fərq kimi qiymətləndirilir. Bu cür qiymətdəndüşmədən dəyən zərərlər ləğv edilməyəcəkdir.

Satıla bilən maliyyə aktivləri

- 66 Satıla bilən maliyyə aktivinin ədalətli dəyərindəki azalma kapitalda birbaşa tanınan və aktivin qiymətdəndüşməsi haqqında obyektiv sübut olan zaman (bax 59-cu maddə), kapitalda birbaşa tanınmış ümumi (toplanmış) zərər hətta maliyyə aktivinin tanınmasının dayandırılmasına baxmayaraq kapitaldan çıxarılacaq və mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- 67 66-cı maddəyə əsasən kapitaldan çıxarılmış və mənfəət və ya zərərdə tanınan ümumi (toplanmış) zərərin məbləği, mənfəət və ya zərərdə əvvəlcədən tanınmış həmin maliyyə aktivindəki hər hansı qiymətdəndüşmədən dəyən zərər çıxıldıqdan sonra əldə olunan dəyərle (hər hansı əsas geri ödənişin və amortizasiyanın xalis həcmi) mövcud olan ədalətli dəyər arasındakı fərqləndirilməyə bərabər olacaqdır.
- 68 Mümkün satış kimi təsnifləşdirilən kapital alətində investisiya üçün mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdəndüşmədən dəyən zərərlər mənfəət və ya zərər vasitəsilə silinməyəcəkdir.
- 69 Əgər növbəti bir dövrdə mümkün satış kimi təsnifləşdirilən borc alətinin ədalətli dəyəri artırsa və bu artım qiymətdəndüşmədən dəyən zərəri mənfəət və ya zərərdə tanıyandan sonra baş verən hadisə ilə obyektiv şəkildə əlaqələndirilə bilərsə, onda qiymətdəndüşmədən dəyən zərərlər mənfəət və ya zərərdəki tanınmış silinmə məbləği ilə silinəcəkdir.

Hedcinq

- 70 Əgər 85-88-ci maddələrdə göstəriləndiyi kimi hedcinq aləti və hedcinq edilmiş maddə arasında müəyyən olunmuş hedcinq əlaqəsi varsa, hedcinq alətindəki və hedcinq edilmiş maddədəki mənfəət və ya zərərin uçotu 89-102-ci maddələrə uyğun aparılacaqdır.

Hedcinq alətləri

İxtisaslaşan alətlər

- 71 Bu Standart törəmə alətin 88-ci maddənin müddəalarında təsbit olunmuş hedcinq aləti kimi göstərilə bildiyi şərtləri məhdudlaşdırmır. Bununla belə, qeyri-törəmə maliyyə aktivini və ya qeyri-törəmə maliyyə öhdəliyini yalnız xarici valyuta mübadiləsi riskinin hedcinqi üçün hedcinq aləti kimi təyin oluna bilər.
- 72 Hedcinq uçotu məqsədləri üçün yalnız hesabat verən müəssisədən kənar bir tərəfə daxil olan alətlər (yəni, haqqında hesabat verilən qrup, seqment və ya fərdi müəssisədən kənar) hedcinq alətləri kimi təyin oluna bilər. Buna baxmayaraq, birləşmiş qrup daxilində fərdi müəssisələr və ya müəssisə daxilindəki bölmələr qrup daxilindəki digər müəssisələr ilə və ya müəssisə daxilindəki bölmələrlə hedcinq əməliyyatlarına girə bilərlər, hər hansı bu cür qrup daxili əməliyyatlar birləşdirilmə ilə bağlı aradan qaldırılır. Buna görə də, bu cür hedcinq əməliyyatları qrupun birləşmiş maliyyə hesabatlarındakı hedcinq uçotuna uyğun gəlmir. Bununla belə, onlar qrup daxilindəki fərdi müəssisələrin fərdi və ya ayrıca maliyyə hesabatlarındakı və ya onların fərdi müəssisənin və ya haqqında hesabat verilən seqmentin xaricində olduğunu əvvəlcədən müəyyən etmiş seqment hesabatındakı hedcinq uçotuna uyğun gələ bilər.

Hedcinq alətlərinin təyinatı

- 73 Bütünlükdə hedcinq aləti üçün normal olaraq adi ədalətli dəyər ölçüsü var və ədalətli dəyərədəki dəyişikliklərə səbəb olan amillər biri-birindən asılıdır. Bu yolla bütünlükdə hedcinq aləti üçün müəssisə tərəfindən hedcinq əlaqəsi təyin olunur. Yalnız icazə verilmiş istisnalar aşağıdakılardır:
- (a) opsiyon müqaviləsinin həqiqi dəyərinin və məzənnə fərqi (müvəqqəti) dəyərinin biri-birindən ayrılması və yalnız opsiyonun həqiqi dəyərindəki dəyişikliyin hedcinq aləti kimi təyin olunması və onun məzənnə fərqi dəyərindəki dəyişikliyin çıxılması; və
 - (b) forvard müqaviləsinin faiz elementinin və spot (nağd hesablaşma) qiymətinin biri-birindən ayrılması.
- Həm həqiqi dəyəri, həm də opsiyon müqaviləsinin müvəqqəti dəyərini müəyyən edən dinamik hedcinq strategiyası hedcinq uqotu hüququnu təyin edə bilər.
- 74 Tam hedcinq alətinin şərti məbləğin 50 faizi kimi bir hissəsi, hedcinq əlaqəsindəki hedcinq aləti kimi təyin oluna bilər. Bununla belə, hedcinq əlaqəsi yalnız hedcinq alətinin verilməmiş olaraq qaldığı zaman kəsiyinin bir hissəsində təyin oluna bilməz.
- 75 Xüsusi hedcinq aləti birdən çox risk növünün hedcinqi kimi təyin oluna bilər. Bu zaman nəzərə alınmışdır ki, (a) hedcinq edilmiş risklər tamamilə eyniləşdirilə bilər; (b) hedcinqin səmərəliliyi nümayiş etdirilə bilər; və (c) müxtəlif risk vəziyyətlərinin və hedcinq alətinin spesifik təyinatının olduğuna zəmanət vermək mümkündür.
- 76 İki və daha artıq törəmə alətlər və ya onların hissələrinə (və ya valyuta riskinin hedcinqinə münasibətdə, iki və ya daha artıq qeyri-törəmə alətləri və ya onların hissələri, ya da törəmə və qeyri-törəmə alətlərin vəhdəti və ya onların hissələri), bəzi törəmə alətlərdən yaranan risk(lər) və bu risklərin əvəzləşdirildiyi (əvəzləşdirildikləri) zaman digərlərindən yaranan risk(lər) daxil edilməklə birləşmə şəklində baxıla və hedcinq aləti kimi birgə şəkildə təyin oluna bilər. Halbuki, minimum və maksimum faiz dərəcəsi və ya yazılmış opsiyonu və alınmış opsiyonu birləşdirən digər törəmə alət, faktiki olaraq əgər o xalis yazılı opsiyondursa (netto tarif əldə olunmuş), hedcinq aləti funksiyasını daşımır. Eynilə, yalnız iki və daha artıq alətlərdən heç biri yazılı opsiyon və ya xalis yazılı opsiyon deyilsə, onlar (və ya onların hissələri) hedcinq aləti kimi təyin oluna bilər.

Hedcinq edilmiş maddələr

İxtisaslaşan maddələr

- 77 Hedcinq edilmiş maddə tanınmış hər hansı aktiv və ya öhdəlik, tanınmamış sərt öhdəliyi, yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyat və ya hər hansı xarici əməliyyatdakı xalis investisiya ola bilər. Həmin hedcinq edilmiş maddə (a) ayrıca bir aktiv, öhdəlik, sərt öhdəliyi, yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyat və ya hər hansı xarici əməliyyatdakı xalis investisiya, (b) eyni risk xüsusiyyətləri ilə bir qrup aktivlər, öhdəliklər, sərt öhdəlikləri, yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyatlar və ya xarici əməliyyatlardakı xalis investisiyalar və ya (c) yalnız faiz dərəcəsi riskinin portfeli hedcinqində olan, hedcinq edilərək riski azaldan maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəlikləri portfelinin bir hissəsi ola bilər.
- 78 Ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiya, investisiya kimi təyin olunduğundan faiz dərəcəsi riskinə və ya borcun vaxtından əvvəl ödənişi ilə bağlı riskə münasibətdə hedcinq edilmiş maddə ola bilməz. Lakin xarici valyuta mübadiləsi məzənnəsindəki dəyişikliklərdən irəli gələn risklərə və kredit riskinə gəldikdə isə, ödəmə müddəti başa çatana qədər saxlanılmış investisiya hedcinq edilmiş maddə ola bilər.

- 79 Hedcinq uçotu məqsədləri üçün yalnız aktivlər, öhdəliklər, sərt öhdəlikləri və ya yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyat (müəssisə daxilindən kənarında baş verən əməliyyatlar) hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin oluna bilər. Bu ondan irəli gəlir ki, hedcinq uçotu qrupun birləşmiş maliyyə hesabatlarında deyil, yalnız eyni qrupdakı müəssisə və seqmentlərin fərdi və ya ayrıca maliyyə hesabatlarında olan həmin müəssisələr və ya seqmentlər arasındakı əməliyyatlara tətbiq edilə bilər. İstisna hal kimi, qrupdaxili pul maddəsinin xarici valyuta riski "Xarici Valyuta Məzənnələrində Dəyişikliklərin Uçotu üzrə" 22 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq konsolidə ilə bağlı tamamilə kənar edilməyən xarici valyutanın mübadilə məzənnəsinin mənfəət və zərərinin baş verməsi ilə nəticələndiyi təqdirdə birləşmiş maliyyə hesabatlarındakı hedcinq edilmiş maddə kimi təyin oluna bilər. 22 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq, qrupdaxili pul maddələri ilə bağlı xarici valyutanın mübadilə məzənnəsindən mənfəət və zərərlər qrupdaxili pul maddəsi müxtəlif funksional valyutaları olan iki qrup müəssisə arasında alınıb-satılan zaman konsolidə ilə bağlı tamamilə kənar edilmir. Əlavə olaraq, yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan qrup daxili əməliyyatın xarici valyuta riski, əməliyyatı aparən müəssisənin əməliyyat valyutasından fərqli valyutada həmin əməliyyatı aparması və xarici valyuta riskinin birləşdirilmiş mənfəət və ya zərəre təsir edəcəyi təqdirdə birləşmiş maliyyə hesabatlarında hedcinq edilmiş maddə kimi ixtisaslaşa bilər.

Maliyyə maddələrinin hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması

- 80 Əgər hedcinq edilmiş maddə maliyyə aktivi və ya maliyyə öhdəliydirsə, səmərəliliyin qiymətləndirilə bilməsi üçün öz pul vəsaitlərinin yalnız bir hissəsi ilə və ya ədalətli dəyerdə əlaqələndirilmiş risklərə münasibətdə o, hedcinq edilmiş maddə ola bilər.
- 81 Maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəlikləri portfelinin faiz dərəcəsi qoyuluşunun ədalətli dəyər hedcinqindəki (və yalnız belə bir hedcinqdə) hedcinq edilmiş hissə fərdi aktivlər ilə (və ya öhdəliklərlə) müqayisədə valyuta məbləği ilə göstərilə bilər. Risklərin idarə edilməsi məqsədilə həmin portfel aktivləri və öhdəlikləri əhatə edə bilməsinə baxmayaraq təyin edilmiş məbləğ aktivlərin məbləği və ya öhdəliklərin məbləğidir. Aktivlər və öhdəliklər daxil olmaqla təmiz məbləğin göstərilməsinə icazə verilmir. Müvafiq müəssisə təyin olunmuş bu məbləğlə əlaqəsi olan faiz dərəcəsinin dəyişməsindən yaranan riskin bir hissəsini hedcinq edə bilər. Hedcinq edilmiş hissə gözlənilən yenidən qiymətləndirmə tarixlərinə əsaslanan zaman həmin gözlənilən yenidən qiymətləndirmə tarixlərində hedcinq edilmiş faiz dərəcəsindeki dəyişikliklərin təsiri daxil ediləcəkdir, bu zaman hedcinq edilmiş maddənin ədalətli dəyərindəki dəyişiklik müəyyən olunur. Nəticə etibarlı ilə, əgər əvvəlcədən ödənilə bilən maddələri özündə saxlayan portfel əvvəlcədən ödənilə bilməyən törəmə alətləri ilə hedcinq edilirsə, əvvəlcədən ödəniş üçün nəzərdə tutulan həmin hedcinq edilmiş portfeldəki maddələrdə olan tarixlər yenidən baxılırsa, yaxud həqiqi əvvəlcədən ödəniş tarixləri nəzərdə tutulanlardan fərqlənirsə səmərəsizlik baş verir.

Qeyri-maliyyə maddələrinin hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması

- 82 Hedcinq edilmiş maddə qeyri-maliyyə aktivi və ya qeyri-maliyyə öhdəliyi olduğu təqdirdə, bu ya xarici valyuta riskləri üçün (a), ya da (b) bütün risklər üçün hedcinq olunmuş maddə kimi təyin olunacaqdır.

Maddələr qrupunun hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin olunması

- 83 Əgər yalnız qrupdakı fərdi (xüsusi) aktivlər və ya fərdi (xüsusi) öhdəliklər hedcinq edilən kimi göstərilən risk təsirlərini bölüşdürürsə, oxşar aktivlər və ya oxşar öhdəliklər qrup halında cəmlənəcək və hedcinq ediləcəkdir. Bundan başqa, qrupdakı hər bir ayrıca maddə üçün hedcinq edilmiş risklə əlaqədar ola bilən ədalətli dəyərindəki dəyişiklik

maddələr qrupunun hedcinq edilmiş riski ilə əlaqədar olan bilən ədalətli dəyərdəki tam dəyişikliyə təqribi olaraq proporsional olması gözləniləcəkdir.

- 84 Müəssisə ədalətli dəyərdəki dəyişikliyi və ya hedcinq alətinin (və ya oxşar hedcinq alətləri qrupunun) və hedcinq edilmiş maddənin (və ya oxşar hedcinq edilmiş maddələr qrupunu) pul vəsaitlərinin hərəkətini müqayisə edərək hedcinqin səmərəliliyini müəyyən etdiyinə görə, spesifik hedcinq edilmiş maddəyə nisbətən hedcinq edilmiş alətini bütün netto-vəziyyətlə (yəni, eyni müddətlərlə faiz dərəcəsi (valyuta kursu) müəyyən edilmiş bütün aktivlərin və faiz dərəcəsi (valyuta kursu) müəyyən edilmiş bütün öhdəliklərin saldosu) müqayisə edilməsi hedcinq uçuşuna aid olmur.

Hedcinq zamanı uçot

- 85 Hedcinq uçuşu hedcinq alətinin və hedcinq edilmiş maddənin ədalətli dəyərindəki dəyişikliklərin mənfəət və ya zərər ilə bağlı bərpəedici effektlərini tanıyır.
- 86 Hedcinq əlaqələri üç növdə olur:
- (a) *ədalətli dəyər hedcinqi*: tanınmış aktivin və ya öhdəliyin və ya tanınmamış sərt öhdəliyinin ədalətli dəyərində dəyişikliklərə məruz qalmanın hedcinqi, ya da belə bir aktivin, öhdəliyin və ya sərt öhdəliyinin ciddi bir risklə bağlı ola bilən və mənfəət və ya zərəre təsir edə bilən müəyyənləşdirilmiş hissəsi, .
 - (b) *pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqi*: pul vəsaitlərində dəyişkənliyə məruz qalmanın hedcinqi, o, (i) tanınmış aktiv və ya öhdəliklə (dəyişkən faiz dərəcəli borcdan bütün və ya qismən gələcək faiz ödənişləri kimi) əlaqələndirilən ciddi bir riskə ya da yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyata aiddir və (ii) mənfəət və ya zərəre təsir edə bilər.
 - (c) 22 №-li Milli Mühasibat Uçuşu Standartında müəyyən olunduğu kimi *xarici əməliyyatda xalis investisiyanın hedcinqi*..
- 87 Sərt öhdəliyin xarici valyuta riskinin hedcinqi ədalətli dəyər hedcinqi və ya pul vəsaitlərinin hedcinqi kimi uçota alınə bilər.
- 88 Hedcinq əlaqəsi 89-103-cü maddələrə əsasən yalnız və yalnız aşağıdakı bütün şərtlər ödənilədiyi təqdirdə hedcinq uçuşu kimi müəyyən edilir.
- (a) Hedcinqin başlanğıcında hedcinq əlaqəsinin rəsmi qeydiyyatı və sənədləşdirilməsi və hedcinqi qəbul etməyə görə müəssisənin risklərin idarəedilməsi məqsədi və strategiyası durur. Bu sənədləşməyə hedcinq alətinin, hedcinq edilmiş alət və ya əməliyyatın müəyyən olunması, hedcinq edilən riskin xüsusiyyəti və hedcinq edilmiş riskə aid edilə bilən pul vəsaitləri və ya hedcinq edilmiş maddənin ədalətli dəyərindəki dəyişikliklərə məruz qalmanın əvəzi ödənilən zaman müəssisənin hedcinq alətinin səmərəliliyini necə təyin edəcəyi daxildir.
 - (b) Hedcinq edilmiş risklərə aid edilə bilən pul vəsaitlərindəki və ya ədalətli dəyərdəki dəyişikliklərin əvəzəilməsinə nail olunmasında həmin ciddi hedcinq əlaqələri üçün orijinal olaraq sənədləşdirilmiş risklərin idarəetmə strategiyasına uyğun şəkildə hedcinqin yüksək səmərə verəcəyi gözlənilir.
 - (c) Pul vəsaitlərinin hedcinqi üçün, hedcinq mövzusu olan proqnoz əməliyyatının reallaşə bilmə ehtimalı yüksək olmalı və nəticə etibarilə mənfəət və ya zərəre təsir edə bilən pul vəsaitlərindəki dəyişkənliyə məruz qalma nəzərə alınmalıdır.
 - (ç) Hedcinqin səmərəliliyi düzgün şəkildə ölçülə bilər, yeni hedcinq edilmiş risklə və hedcinq alətinin ədalətli dəyəri bağlı olan hedcinq edilmiş maddənin pul vəsaitləri və ya ədalətli dəyəri düzgün şəkildə ölçülə bilər.

- (d) Hedcinq fəaliyyətdə olan bazis əsasında təyin olunur və hedcinqin təyin edildiyi bütün maliyyə hesabatı dövrlərində sözün əsil mənasında, yüksək effektiv olması üçün təyin olunur.

Ədalətli dəyərin hedcinqi

- 89 Əgər bütün dövr ərzində ədalətli dəyərin hedcinqi 88-ci maddədəki hallara uyğun gəlsə, o, aşağıda verilənlərə uyğun uçota alınacaqdır:
- (a) hedcinq alətinin ədalətli dəyərdə (törəmə hedcinq aləti üçün) və ya onun 22 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq ölçülmüş balans dəyərində xarici valyuta komponenti ilə (qeyri-törəmə hedcinq aləti üçün) təkrar qiymətləndirilməsindən yaranan mənfəət və zərər, mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır; və
 - (b) hedcinq edilmiş risklə bağlı olan hedcinq edilmiş maddədən mənfəət və zərər hedcinq edilmiş maddənin balans dəyərini nizama salacaq və mənfəət və ya zərərdə uçota alınacaqdır. Əgər hedcinq edilmiş maddə başqa cür qiymətləndirilsə, bu maya dəyərində aid edilir. Əgər hedcinq edilmiş maddə satıla bilən maliyyə aktivdirsə, olan hedcinq edilmiş riskə aid edilə bilən mənfəət və zərərin tanınması mənfəət və ya zərərdə istifadə edilir.
- 90 Maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəliyi portfelinin bir hissəsinin faiz dərəcəsinin dəyişməsinə məruz qalmasının ədalətli dəyər hedcinqi üçün (və yalnız bu cür hedcinqdə), 89-cu (b) maddənin tələbi hedcinq edilmiş maddəyə aid olan mənfəət və ya zərəri təqdim etməklə yerinə yetirilə bilər:
- (a) hedcinq edilmiş maddənin hər hansı bir aktiv olduğu halda, müvafiq yenidən qiymətləndirmə dövrü üçün aktivlərə aid edilən ayrıca götürülmüş satış maddəsində; və ya
 - (b) hedcinq edilmiş maddənin hər hansı bir öhdəlik olduğu halda, müvafiq yenidən qiymətləndirmə dövrü üçün ləhdəliklərə aid edilən ayrıca götürülmüş satış maddəsində.
- Yuxarıdakı (a) və (b) bəndlərində verilənlərə aid olan ayrıca satış maddələri maliyyə aktivlərindən və maliyyə öhdəliklərindən sonra ifadə ediləcəkdir. Müvafiq olaraq onların aid olduqları aktivlərin və ya öhdəliklərin tanınması dayandırılarkən, bu satış maddələrinə daxil edilən məbləğlər mühasibat uçotu balansından çıxarılacaqdır.
- 91 Yalnız hedcinq edilmiş maddəyə aid edilən ciddi risklər hedcinq olunarsa, hedcinq edilmiş risklə əlaqəsi olmayan hedcinq edilmiş maddənin ədalətli dəyərindəki tanınmış dəyişikliklər 55-ci maddəyə müvafiq olaraq tanınır.
- 92 Müəssisə 89-cu maddədə təfəssilatı ilə göstərilmiş hedcinq uçotunu aşağıdakılar gözlənilməli təqdirdə dayandıracaqdır:
- (a) hedcinq alətinin müddəti bitirsə və ya satılırsa, ləğv edilsə və ya fəaliyyət göstərsə (bu məqsədlə, hedcinq alətinin vaxtının uzadılması və ya bir başqa hedcinq aləti ilə əvəz edilməsi onun müddətinin bitməsi və ya ləğvi demək deyil, bir şərtlə ki, əgər bu cür əvəz etmə və ya müddətin uzadılması müəssisənin rəsmiləşdirilmiş hedcinq strategiyasının bir hissəsidirsə);
 - (b) bu hedcinq 88-ci maddədəki hedcinq uçotunun meyarlarına daha uyğun gəlmirsə; və ya
 - (c) müəssisə tanınmanı ləğv edirsə.
- 93 Effektiv faiz metodu tətbiq edilən (və ya, faiz dərəcəsi riskinin portfel hedcinqinin 89(a)-cu maddədə verilən ayrıca götürülmüş balans satırı maddəsinə münasibətində) hedcinq edilmiş maliyyə alətinin balans dəyəri ilə bağlı 89(b)-cu maddədən irəli gələn hər hansı tənzimlənmə mənfəət və ya zərərdə amortizasiya olunacaqdır. Amortizasiya,

tənzimlənmə mövcud olan kimi başlaya bilər və hedcinq edilən risklə bağlı olan onun ədalətli dəyərdəki dəyişikliklər üçün hedcinq edilmiş maddənin tənzimlənməsi dayanan andan gec olmayaraq başlanacaqdır. Həmin tənzimlənmə amortizasiyanın başladığı tarixdə yenidən hesablanmış effektiv faiz dərəcəsinə əsaslanır. Bununla belə, əgər, maliyyə aktivləri və ya maliyyə öhdəlikləri portfelinin üzləşdiyi faiz dərəcəsinin ədalətli dəyər hedcinqinə münasibətdə (və yalnız belə bir hedcinqdə), təkrar hesablanmış effektiv faiz dərəcəsi istifadə edərək amortizasiya etmə real deyilsə, onda tənzimlənmə düz-xətt metodundan istifadə edilərək amortizasiya ediləcəkdir. Faiz dərəcəsi riskinin portfel hedcinqinə münasibətində maliyyə alətinin ödənilmə və ya, müvafiq yenidən qiymətləndirmə dövrünün başa çatma müddətində həmin tənzimlənmə tamamilə amortizasiya olunacaqdır

- 94 Tanınmamış sərt öhdəliyi hedcinq edilmiş maddə kimi təyin olunan zaman, hedcinq edilmiş risklə bağlı olan sərt öhdəliyinin ədalətli dəyərindəki sonrakı ümumi (toplanmış) dəyişiklik mənfəət və ya zərərdə tanınmış müvafiq mənfəət və zərərlə aktiv və ya öhdəlik kimi tanınır. Hedcinq alətinin ədalətli dəyərindəki dəyişikliklər də mənfəət və ya zərərdə tanınır.
- 95 Ədalətli dəyərin hedcinqində hedcinq edilmiş maddə ilə bağlı aktiv əldə etmək və ya öhdəlik götürmək üçün müəssisə sərt öhdəliyinə daxil olduğu zaman, müəssisənin sərt öhdəliyindən irəli gələn nəticələri ilə bağlı aktiv və ya öhdəliyin ilkin balans dəyəri mühasibat uçotu balansında tanınmış hedcinq edilmiş risk ilə əlaqədar sərt öhdəliyinin ədalətli dəyərindəki ümumi (toplanmış) dəyişikliyin daxil edilməsi üçün tənzimlənir.

Pul vəsaitlərinin hərəkətinin hedcinqi

- 96 Əgər müvafiq dövr ərzində pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqi 88-ci maddədəki hallara uyğun gəlsə, o aşağıda verilənlər kimi uçota alınacaqdır:
- (a) effektiv hedcinq kimi təyin olunan hedcinq alətindəki mənfəət və zərərin müəyyən olan hissəsi (bax: 88-ci maddə) kapitalda dəyişikliklər haqqındakı hesabatə əsasən birbaşa kapitalda tanınacaqdır; və
 - (b) hedcinq aləti üzrə mənfəət və zərərin effektiv olmayan hissəsi mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- 97 Daha təfəsilatı ilə, pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqi aşağıdakı kimi uçota alınır:
- (a) hedcinq edilmiş maddə ilə əlaqələndirilmiş kapitalın ayrıca tərkib hissəsi aşağıdakıların kiçik bir qisminə uyğunlaşdırılır (mütləq məbləğlərlə):
 - (i) hedcinqin başlanmasından etibarən hedcinq alətindən əldə edilən ümumi mənfəət və ya zərər; və
 - (ii) hedcinqin başlanmasından etibarən hedcinq edilmiş maddədən gözlənilən gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin ədalətli dəyərindəki (cari dəyərindəki) ümumi dəyişiklik;
 - (b) hedcinq alətindən və ya onun müəyyən olunmuş tərkib hissəsindən (bu effektiv hedcinq deyil) hər hansı qalan mənfəət və zərər, mənfəət və ya zərərdə tanınır; və
 - (c) əgər xüsusi hedcinq əlaqəsi üçün müəssisənin rəsmiləşdirilmiş riskin idarə olunması strategiyası hedcinqin səmərəliliyinin təyin edilməsindən hedcinq aləti ilə bağlı müvafiq pul vəsaitini və ya mənfəət və zərərinin spesifik hissəsini çıxarırsa, mənfəət və zərərin həmin çıxarılmış tərkib hissəsi 55-ci maddəyə uyğun olaraq tanınır.
- 98 Əgər proqnoz əməliyyatının hedcinqi, nəticə etibarlı ilə maliyyə aktivinin və ya maliyyə öhdəliyinin tanınması ilə başa çatırsa, 96-cı maddəyə uyğun olaraq kapitalda birbaşa

tanınmış müvafiq mənfəət və zərərlər həmin dövrdə və ya əldə olunmuş aktivin və ya götürülmüş öhdəliyin mənfəət və ya zərəre təsir etdiyi dövrdə (faiz gəliri və ya faiz xərcinin tanındığı dövrlərdəki kimi) mənfəət və ya zərəre yenidən təsnifləşdirəcəkdir. Halbuki, əgər müəssisə kapitalda birbaşa tanınmış zərərin bir hissəsinin və ya onun hamısının gələcək bir və ya bir neçə dövrdə ödənilməyəcəyini gözləyirsə, həmin ödənilməsi gözlənilməyən məbləği müvafiq olaraq mənfəət və ya zərəre yenidən təsnifləşdirəcəkdir.

- 99 Əgər proqnoz əməliyyatının hedcinqi, nəticə etibarlı ilə qeyri-maliyyə aktivinin və ya qeyri-maliyyə öhdəliyinin tanınması ilə başa çatırsa, yaxud qeyri-maliyyə aktivini və ya qeyri-maliyyə öhdəliyi üçün proqnoz əməliyyatı hedcinq uçotu tətbiq olunan ədalətli dəyər üçün sət öhdəliyə çevrilirsə, bu zaman həmin müəssisə aşağıdakı (a) və ya (b)-ni qəbul etməlidir:
- (a) O, həmin dövrdə və ya əldə edilmiş aktivin və ya götürülmüş öhdəliyin mənfəət və ya zərəre təsir etdiyi dövrlərdə (amortizasiya xərcinin və ya satış dəyərinin tanındığı dövrlərdəki kimi) 96-cı maddəyə uyğun olaraq kapitalda birbaşa tanınmış əlaqədar mənfəət və zərərləri müvafiq olaraq mənfəət və ya zərərdə yenidən təsnifləşdirir. Halbuki, əgər müəssisə kapitalda birbaşa tanınmış zərərin bir hissəsinin və ya onun hamısının gələcək bir və ya bir neçə dövrdə ödənilməyəcəyini gözləyirsə, o ödənilməsi gözlənilməyən məbləği müvafiq olaraq mənfəət və ya zərəre yenidən təsnifləşdirəcəkdir.
- (b) O, 96-cı maddəyə uyğun olaraq kapitalda birbaşa tanınmış müvafiq mənfəət və zərərləri silir və onları aktiv və ya öhdəliyin ilkin dəyərinə və ya digər balans dəyərinə daxil edir..
- 100 Müəssisə 99-cu maddədə olan ya (a), ya da (b) bəndlərini özünün uçot siyasəti kimi qəbul etməlidir və onu 99-cu maddə ilə əlaqəsi olan bütün hedcinqlərə tətbiq etməlidir.
- 101 98 və 99-cu maddələrdə əhatə olunmuş pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqindən başqa digər pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqi üçün, kapitalda birbaşa tanınmış məbləğlər həmin dövrdə və ya mənfəət və ya zərəre təsir edən hedcinq edilmiş proqnoz əməliyyatları dövrlərində mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- 102 Müəssisə 96-101-ci maddələrdə təfəsilatı ilə göstərilmiş hedcinq uçotunu aşağıdakılar gözlənilməsi təqdirdə dayandıracaqdır
- (a) Hedcinq alətinin müddəti bitir və ya satılır, məhv edilir və ya işə salınır (əgər bu cür əvəz olunma və ya müddətin uzadılması müəssisənin rəsmiləşdirilmiş hedcinq strategiyasının bir hissəsidirsə, bu məqsədlə, hedcinq alətinin müddətinin uzadılması və ya başqa bir hedcinq aləti ilə əvəz olunması onun müddətinin başa çatması və ya ləğv edilməsi demək deyil). Bu halda, hedcinqin aktiv olduğu dövrdən kapitalda birbaşa tanınmış kimi qalan hedcinq alətindən olan ümumi mənfəət və zərəre proqnozlaşdırılmış əməliyyat baş verənə qədər kapitalda ayrıca şəkildə tanınmış olaraq qalacaqdır. Əməliyyatın baş verdiyi təqdirdə 97, 98 və ya 100-cü maddələr tətbiq edilir.
- (b) Bu hedcinq 88-ci maddədəki hedcinq uçotuna aid olan meyarlara daha uyğun gəlmir. Bu halda, hedcinqin aktiv olduğu dövrdən kapitalda birbaşa tanınmış kimi qalan hedcinq alətindən olan ümumi mənfəət və zərəre proqnozlaşdırılmış əməliyyat baş verənə qədər kapitalda ayrıca şəkildə tanınmış olaraq qalacaqdır. Əməliyyatın baş verdiyi təqdirdə 97, 98 və ya 100-cü maddələr tətbiq edilir.
- (c) Hedcinqin aktiv olduğu dövrdən kapitalda birbaşa tanınmış kimi qalan hedcinq aləti ilə bağlı istənilən əlaqəli ümumi mənfəət və zərəre halında baş verməsi artıq gözlənilməyən proqnozlaşdırılmış əməliyyat mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır. Artıq reallaşması o qədər də ehtimal olunmayan proqnozlaşdırılmış əməliyyatın (bax: 88(c) maddə) baş verməsi hələ də gözlənilə bilər.

- (ç) Müəssisə bu təyinatı ləğv edir. Proqnozlaşdırılmış əməliyyatın hedcinqi üçün, hedcinqin aktiv olduğu dövrdən kapitalda birbaşa tanınmış kimi qalan hedcinq alətindən olan ümumi mənfəət və zərər proqnozlaşdırılmış əməliyyat baş verənə və ya baş verməsi daha gözlənilməyə qədər kapitalda ayrıca şəkildə tanınmış olaraq qalacaqdır. Əməliyyatın baş verdiyi təqdirdə 97, 98 və ya 100-cü maddələr tətbiq edilir. Əgər bu işin baş verməsi daha gözlənilməsə, kapitalda birbaşa tanınmış ümumi mənfəət və zərər mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır

Xalis investisiyaların hedcinqi

- 103 Xarici əməliyyat ilə bağlı xalis investisiyanın hedcinqi, xalis investisiyanın bir hissəsi kimi uçota alınmış pul maddəsinin hedcinqi daxil olmaqla, pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqinə uyğun şəkildə tanınacaqdır:
- (a) effektiv hedcinq kimi təyin olunmuş hedcinq alətindəki mənfəət və zərərin müəyyən bir hissəsi kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatə əsasən kapitalda birbaşa tanınacaqdır; və
- (b) səmərəsiz hissə mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.
- Kapitalda birbaşa tanınmış hedcinqin effektiv hissəsinə aid olan hedcinq alətindən əldə olunan mənfəət və zərər xarici əməliyyatların xaric olmasından əldə olunan mənfəət və ya zərərdə tanınacaqdır.

Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddələri

- 104 Bu Standart Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.
- 105 Bu Standart 106-109—cu maddələrdə verilmiş müddəalar istisna olunmaqla retrospektiv şəkildə tətbiq ediləcəkdir. Məlumatlara yenidən baxılması mümkünlüyü ilə əlaqədar bu Standart həmişə istifadədə olduğuna görə təqdim edilmiş lap əvvəlki dövrdə bölüşdürülməmiş mənfəətin ilkin qalığı və bütün digər müqayisəli məbləğlər tənzimlənəcəkdir. Əgər yenidən baxılma mümkün deyilsə, müvafiq müəssisə bu faktı açıqlayacaq və məlumatın yenidən təqdim edildiyi miqyası göstərəcəkdir.
- 106 Bu Standart ilk dəfə tətbiq edildikdə, müəssisəyə əvvəlcədən tanınmış maliyyə aktivini satışı mümkün olan maliyyə aktivini qismində təyin etməyə icarə verilir. Hər hansı belə maliyyə aktivini üçün, həmin müəssisə növbəti tanınmanın dayandırılması və ya qiymətdəndüşməyə qədər ədalətli dəyərdəki bütün dəyişiklikləri kapitalın ayrıca tərkib hissəsində tanıyacaqdır (həmin müəssisə bu ümumi mənfəəti və ya zərəri mənfəət və ya zərəre köçürəcəyi zaman). Müəssisə həmçinin:
- (a) müqayisəli maliyyə hesabatlarındakı yeni təyinatdan istifadə edərək, həmin maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyini yenidən bəyan edəcəkdir; və
- (b) təyin olunma müddətinə olan maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyəri, onların təsnifatı və əvvəlki maliyyə hesabatlarında balans dəyəri ilə bağlı məlumatları bəyan edəcəkdir.
- 107 108-ci maddədə göstərilənlər istisna olunmaqla, müəssisə gələcəkdə 16-37-ci maddələrdə əks olunan tanınmanın dayandırılması tələblərini tətbiq edəcəkdir.
- 108 107-cü maddədə göstərilənlərə baxmayaraq, müəssisə 16-37-ci maddələrdə əks olunmuş tanınmanın dayandırılması tələblərini retrospektiv şəkildə seçdiyi tarixdən etibarən (keçmiş əməliyyatların nəticəsi kimi tanınması dayandırılmış aktiv və öhdəliklərə 36 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etmək üçün tələb olunan məlumatlar həmin əməliyyatlar üçün ilkin uçot dövründə əldə olunmuşdur) tətbiq edə bilər.

- 109 Müəssisə qeyri-maliyyə aktivlərinin və qeyri-maliyyə öhdəliklərinin balans dəyərini, bu Standartın ilk dəfə tətbiq edildiyi maliyyə ili başlamamışdan əvvəl balans dəyərinə daxil edilmiş pul vəsaitləri hərəkətinin hedcinqi ilə əlaqədar olan mənfəət və zərərləri çıxmaq üçün tənzimləməyəcəkdir. Bu Standartın ilk dəfə tətbiq edildiyi maliyyə dövrünün başlanğıcında, özünü pul vəsaitlərinin hedcinqi kimi aparmaqda davam edən xarici valyuta riskinin hedcinqi istisina olunmaqla, sərt öhdəlik hedcinqi (bu Standarta əsasən ədalətli dəyər hedcinqi kimi uçota alınmış) üçün kapitalda birbaşa tanınmış hər hansı məbləğ aktiv və ya öhdəlik kimi yenidən təsnifləşdiriləcəkdir.

Əlavə 1

Maliyyə Alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə başlıqlı BMUS (Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları) 39 ilə müqayisə

Kommersiya Təşkilatları üçün bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı (MMUS) 36 - Maliyyə Alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə, əsasən, Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı 39(2006) – Maliyyə Alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə-dən götürülmüşdür.

MMUS 36 və BMUS 39 arasındakı başlıca fərqlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- Bir sıra cüzi fərqlərdən əlavə, MMUS 36 və BMUS 39 arasında iki mühüm fərq mövcuddur. Bu fərqlər BMUS 39-a Əlavə A-dakı Tətbiqetmə Təlimatına və Əsas Anlayışlara aiddir.
- MMUS 36-ya BMUS 39-un Əlavə A-sına ekvivalent heç bir şey daxil deyildir. Sözügedən Əlavə, MMUS 36-da buraxılmışdır, çünki, həmin MMUS-u müşayiət edən Şərhlər və Tövsiyələr eyni tətbiqetmə təlimatıdır. Nəticədə, BMUS 39-da Tətbiqetmə Təlimatına aid olan bütün maddələr MMUS 36-da buraxılmışdır.
- BMUS 39-a Əsas Anlayışlar daxildir. Bunlar MMUS 36-da təkrarlanmır, belə ki, onların hamısı MMUS 15-də verilir. MMUS-ların hazırlanması siyasəti ondan ibarətdir ki, mümkün olan yerdə MMUS-larda təkrarlanmaya yol verilməməlidir.
- MMUS-un 1-ci maddəsində irəli sürülmüş ümumi şərtlər əlavə edilmişdir və həmin Standartı Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu Qanunvericiliyi ilə əlaqələndirir.
- MMUS-un 3 və 4-cü maddələri təşkilatların bu Standartın Azərbaycan Respublikası Mühasibat Uçotu Qanunvericiliyində bəyan edilmiş qaydada tətbiqinə dair tələblərini açıqlayır.
- BMUS 39-a bir sıra əyani misallar, müzakirələr və şərhlər daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə müvafiq olaraq, onlar MMUS 36-dan çıxarılmışdır və Şərhlər sənədində əhatə olunacaq.
- BMUS 39-da çox sayda daxili istinadlar verilir, daha doğrusu, həmin Standart daxilində bir maddədə digər bir maddəyə istinad edilərkən. Heç bir belə daxili istinadların verilmədiyi bütün başqa MMUS-lara uyğunluğu saxlamaq məqsədi ilə, bu daxili istinadlar MMUS 36-dan çıxarılmışdır.
- Digər əksər MMUS-larda BMUS-lara ekvivalent olan bəzi maddələr sadələşdirilmiş İngilis dili ilə ifadə edilmişdir. BMUS 39-a çoxlu mürəkkəb ifadələr və anlayışlar daxildir. Demək olar ki, MMUS 36-da onlar heç bir yerdə sadələşdirilməmişdir, çünki sadələşdirmə həmin ifadələrin və anlayışların mənasının itməsi ilə nəticələne bilər. MMUS 36-nın tətbiqində çox çətinliyi olan müəssisələrdə belə ifadələrdən və anlayışlardan məlumatı olan şöbələr və ya kadrlar fəaliyyət göstərəcək.